

Ühiskonnaõpetus

6. klass

1 õppetund nädalas, kokku 35 õppetundi õppeaastas

Õppe kirjeldus

Kooliastme õppe- ja kasvatuseesmärgid ainekava põhjal

6. klassi lõpetaja:

- 1) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 2) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 4) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajaile; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks eeldatakse erinevais ametis töötamise korral erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

Õppeteemad ja maht¹

1. Sotsiaalsed suhted (13 tundi)

1.1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

¹ Õppe kirjelduses on lähtutud põhimõttest, et iga õppeteema alguses on lisatund huvide ja teadmiste selgitamiseks ning personaalsete õpieesmärkide seadmiseks. Iga õppeteema lõppu on kavandatud kaks tundi: esimene teadmiste kordamiseks ja teine teadmiste kontrolliks. Lisaaega saab kasutada ka õppekäikudeks või põnevate külalisõpetajate kutsumiseks.

- 1.2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus, koostöö
- 2. Demokraatia (13 tundi)
 - 2.1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine
 - 2.2. Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas
- 3. Töö ja tarbimine (9 tundi)

Õpitulemused II kooliastmes

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus*;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis;
- 8) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus*;
- 9) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 10) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 11) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 12) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi;
- 13) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*;
- 14) iseloomustab demokraatia põhimõtteid;
- 15) teab ja austab inimõigusi;
- 16) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 17) teab, mis on kohalik omavalitsus, ning toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 18) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta;
- 19) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 20) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 21) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu;
- 22) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 23) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida;
- 24) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 25) iseloomustab, mis isiksuseomadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;

- 26) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
27) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

Lõiming üldpädevustega²

Kultuuri- ja väärtuspädevus võimaldab mõtteid vahetada inimõiguste ning kodanikuväärtuste üle. Analüüsitakse tänapäeva Eesti riigi põhiseadust ja õigusakte, et kujundada arusaam seaduskuulekast ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest. Erinevatesse ühiskondadesse ja rühmadesse kuuluvad inimesed erinevad väärtuste poolest. Arutleda võiks erinevate põhjuste üle, kuid mitte hinnata neid õigeks või valeks. Väärtusi, mida kujundatakse, peaks kandma klassi- ja koolikultuur ning õpetaja oma eeskujuga. Reeglites kirjas olevad põhimõtted peaksid olema kasutuses ka praktikas. Reageerida tuleks koolikiusamisele ja muule väärkäitumisele. Nii kujundatakse vastastikust lugupidamist ning austust käitumises ja suhtlemises.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – ühiskonnaõpetust õppides tegutsetaksegi selle pädevuse arendamise nimel peagu kõigis õppeteemades. Lisaks tundmaõppimisele vajavad noored võimalust kodanikuna erinevates ettevõtmistes osaleda, et mõista enda võimalusi ning tunnetada tegevuste olulisust. Kool võiks anda noortele võimaluse lahendada mõni kooli jaoks oluline probleem, nt vahetusjalatsite kandmine, koolikiusamise lahendamine, kui neid juhtumeid esineb. Nii saadakse kogemus, et minu otsus ja ettepanek võivad elu muuta. Ühiskonna tasandi muutusi ja üksikisiku mõju selles on raskem märgata. Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetavad rühmatöö jm koostöövormid, eriti kui rühmad moodustatakse juhuvaliku alusel. (Sellisel juhul on abi selgitusest, et elus on samuti vaja osata väga erinevate inimestega koostööd teha, ka nendega, kes ei ole sümpaatsed.)

Enesemääratluspädevust toetab olukord, kus õpetaja suunab õpilasi oma õpitud või sooritus reflekteerima: mida ma õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida pean veel harjutama. Õpetaja saab enesemääratluspädevust toetada tunni refleksioonifaasi aruteludega, ent ka eri ülesannete eel, selgitades, mida õpime, mis kriteeriumidest lähtume. Siis on samad kriteeriumid hiljem õpilasele aluseks enesehindamisel, kas eeldatud tase või areng on saavutatud või mitte. Tagasivaated eesmärkide saavutamisest saab teha pikema teema või õppeperioodi lõpul. Ainevaldkonnas seondub enesemääratluspädevus empaatiaülesannetega, kus tuleb mõelda kellegi teise positsioonilt lähtuvalt, võttes arvesse olukorda, milles tegutsetakse, et püüda mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motiive ja mõttekäike.

Õpipädevusega on seotud iga õppeolukord, kuid mõnes situatsioonis võiks võtta selle erilise tähelepanu alla, näiteks õppida kirjutama arutlevat juttu hindamisjuhendi alusel, koostada abistavaid skeeme ja jälgida, kas kirjutatud tekst sisaldab kriteeriumides nõutud punkte või näiteid ning kas teksti ülesehitus on loogiline, teemakohane ja vigadeta. Jätkuülesandena võiks analüüsida kaaslaste kirjutist ning tuua esile selle tugevad ja nõrgad küljed. Samuti võib õppida suunatult, juhendi alusel allikatekste, kaarte, pilte, karikatuure või statistilisi andmeid analüüsima. Kui õpilasele anda ette sammud, mida ta eeldatavaks soorituseks peab tegema, õpib ta oma tegevust kavandama ja teadlikult õppima.

² Kohandatud Mare Oja artiklist „Üldpädevuste kujundamisest ajaloos ja ühiskonnaõpetuses“ kogumikus „Üldpädevuste kujundamisest aineõpetuses“, mille on koostanud Merilin Aruvee (Tallinna Ülikooli haridusinnovatsiooni keskus. 2014): http://issuu.com/oliverhainsalu/docs/ldpdevused_korrektuuriga-viimane_13/51?e=0/10197800

Suhtluspädevusega on seotud peagu iga õppeolukord, kus tuleb teha koostööd ning oma sooritust teistele tutvustada. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult eeldab iga õppeülesanne, mille vältel või lõpul tuleb koostada ning esitada kokkuvõtte tehtust. Oma seisukohtade kujundamist, esitamist ja põhjendamist harjutatakse kõiki probleeme käsitledes. Kriitilise mõtlemise kujundamine eeldab pidevat tööd eri liiki tekstidega. Õpitakse ise tekste looma, kasutades kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili. Sõnavarapädevus eeldab mõistete tundmaõppimist ja nende kontekstis kasutamise oskust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevust arendatakse ühiskonnaõpetuses statistiliste ja arvandmete kaudu ning tehakse nende põhjal järeldusi, arvutatakse protsente, liidetakse kokku väljaminekuid pere eelarves. Kasutatakse hüpoteeside püstitamist ja tõestamist, probleemide analüüsi nende kirjeldamise, põhjuste väljaselgitamise, tagajärgede ja võimalike lahenduste pakkumise kaudu. Probleeme lahendades toetatakse mõtlemisoskuste arengut sarnaselt matemaatikaülesannete lahendamisega.

Ettevõtlikkuspädevuse raames saab analüüsida tänapäeva ühiskonna edukate inimeste tegevust ja ettevõtmisi või anda ülesandeid, kus õpilased peaksid ise oma teadmisi kasutades uusi lahendusi pakkuma. Huvitav on küsimus, kuidas tõid ühiskondlikud muutused esile uued ametid, mis elualade esindajad ja milliste omadustega inimesed olid edukad. Ühiskonnaõpetuses võiks analüüsida nüüdisaja ühiskonna tööturgu ja selle muutumist ning põhjuseid, miks mõni amet on püsivam (nt õpetaja), kuidas mõne eriala esindajad võivad leida ajutiselt palju tööd (nt ehitajad), kuid olukorra muutudes või majanduslanguse ajal võivad jääda töötuks. Lisaks õpitakse ettevõtlikkuspädevuse kaudu seadma isiklikke eesmärgi, vallates sealjuures järje- ja enesekindlust. Ühiskonnaõpetus võimaldab korraldada projektõpet (nt „Teeme ära” tüüpi talgud), mis eeldab idee algatust, vastutust, koostööoskust ning tegevuste lõpuleviimist.

Digipädevus tähendab suutlikkust kasutada digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs, infokeskkonnas orienteerumine ning info eesmärgipärane kasutamine. Uurida võib riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata Riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töötulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega, kasutada digitaalseid mõistekaarte, erinevaid digilahendusi töö planeerimiseks ja läbiviimiseks jms.

1. Sotsiaalsed suhted (13 tundi)						
1.1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus (7 tundi)						
Mõisted: rahvus, riik, võrdõiguslikkus, sallivus						
Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT

1.–3.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>kodukoha rahvas</i> ja <i>kodukoha rahvused</i>;</p> <p>2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;</p> <p>3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid.</p>	<p>1. Sissejuhatus</p> <p>2. Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)</p> <p>3. Kultuur rahvusliku identiteedi kandjana</p>	<p>1. Õpieesmärkide seadmine õppeaastaks</p> <p>2. Töö allikaga: statistilise materjali põhjal tulp- või sektordiagrammi joonistamine rahvuslikust koosseisust. Fotode järgi erinevate kirikute ja usuliste sümbolite määramine</p> <p>3. Idee- või mõistekaart: „Kultuur“</p> <p>4. Juhtumi arutelu: religioosse sümboolika keelustamine koolis</p> <p>5. Töö kaardiga: suuremate usundite leviala Idee- jm kaartide loomisel saab kasutada digikeskkondi ja -vahendeid.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“</p> <p>Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbus“ all kodu ning koduümbus</p> <p>Ajalugu: kogukonna identiteedi teke</p> <p>Inimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõju</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali kasutamine</p>	<p>Kultuuriline identiteet: kultuurierinevuste mõistmine</p>	<p>Teema illustreerimiseks rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed, nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/;</p> <p>Eesti Kirikute Nõukogu: http://www.ekn.ee jne;</p> <p>raamatusari „Rahvused Eestis“; tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik“;</p> <p>kohaliku omavalitsuse kodulehekülj; maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee;</p> <p>Eesti rahvastiku koosseis rahvuse järgi: www.stat.ee</p>
-------	---	---	--	---	---	--

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

4.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>sallivus, võrdõiguslikkus</i>;</p> <p>2) toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta;</p> <p>3) suhtub sallivalt erinevustesse.</p>	Sooline võrdõiguslikkus	<p>1. Arutelu: sooline võrdõiguslikkus, sookvoodid</p> <p>2. Plakati või loosungi valmistamine (võib ka digikeskkonnas) teemal „Erinevus rikastab“</p>	<p>Inimeseõpetus: sugudevahelised erinevused, soorollid</p> <p>Ajalugu: soorollide kujunemine ja muutumine</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: soorollide kujutamine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: ühiskonnaväärtuste tunnustamine</p>	<p>Sotsiaalministeerium: http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus.html</p> <p>Euroopa Komisjon: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=418&langId=et</p>
5.	Õpilane teab ja hoiab kogukonna traditsioone.	Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere	Sugupuu joonistamine: arvutiprogrammiga või vabas vormis; näitus valminud töödest	<p>Inimeseõpetus: kogukonnasisesed suhted</p> <p>Ajalugu: kogukondade kujunemine ja roll</p> <p>Eesti keel, kirjandus: teema käsitlemine ilukirjandusteostes</p> <p>Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: jätkusuutlik areng</p>	Nimede päritolu; vaba sugupuu tegemise programm GENI (www.geni.com), ingliskeelne programm, mida on lihtne kasutada ning mis on ühtlasi sotsiaalne suhtluskeskkond; sugupuu uurimine

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

6.–7.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>riik</i>;</p> <p>2) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis;</p> <p>3) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus ehk ID-kaart).</p>	Euroopa riigid, Eesti naaberriigid	<p>1. Töö kaardiga: kontuurkaart</p> <p>2. Töö interaktiivse kaardiga: GoogleMapis ELi liikmesriikide pealinnade leidmine</p> <p>3. Viktoriin: riikide ja pealinnade tundmine (nt „Kuldvillaku“ põhimõttel)</p>	<p>Ajalugu: Euroopa tsivilisatsiooni kujunemine</p> <p>Võõrkeeled: teema „Riigid ja nende kultuur“ all Eesti naaberriigid</p> <p>Loodusõpetus: planeet Maa</p>	Teabekeskond: infootsing	<p>Euroopa Liitu tutvustavad materjalid, nt „12 lugu Euroopa Liidust“ (2006)</p> <p>Ülevaade Euroopa Liidust (2007): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm, http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/69/index_et.htm</p> <p>Euroopa Liit slaididel: http://europa.eu/abc/euslides/index_et.htm</p> <p>Euroopa Liidu teemalised õppemängud põhikoolile: http://www.springday2010.net/www/et/pub/spring2010/games_educational_games.htm</p>
-------	--	------------------------------------	--	---	---------------------------------	--

<p>1. Sotsiaalsed suhted (13 tundi)</p> <p>1.2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö (4 tundi)</p> <p>Mõisted: kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</p>						
Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT

8.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</i>;</p> <p>2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust.</p>	Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus	<p>1. Arutelu. Naabrivalve – turvalisuse kaitsja</p> <p>2. Lühiuuring. MTÜ-d ja seltsid meie omavalitsuse piirkonnas</p> <p>Võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi).</p>	<p>Matemaatika: statistilised materjalid</p> <p>Inimeseõpetus: suhted teistega</p> <p>Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond ja rahvussuhted“</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: kodanikuaktiivsus e innustamine; väärtused ja kõlblus</p>	Mittetulundusühingute koduleheküljed, nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: http://www.ngo.ee/ jne
9.	<p>Õpilane nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone, kirjeldab nende tegevust ning osaleb neis võimaluse korral.</p>	Noorteorganisatsioonid	Kohtumine skautide, gaidide, kodutütarde või noorkotkaste esindajatega	<p>Eesti keel: teema „Mängiv inimene“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: innustamine iseseisvale tegevusele</p>	Noorteportaali NIP: http://www.nip.ee/ , noorteorganisatsioonid, nt kodutütred: http://www.kodutytaar.ee/ , skaudid: http://www.skaut.ee/ , ELO: http://www.elo.ee/ , http://www.enl.ee/ jne
10.	Õpilane teab kodukoha kodanikualgatusi ning osaleb neis võimaluse korral.	Eakohased kodanikualgatused võimalused	<p>1. Rühmatöö. Kodanikualgatused aktsiooni plaani kavandamine, nt variatsioon aktsionismimeetodist ENLi osaluse teemaliste meetodite kogumikus</p> <p>2. Esitlused: kodanikualgatused aktsiooni programm</p>	<p>Eesti keel: kodanikuühiskond ja rahvussuhted</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: suhted teistega</p>	<p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: vastutustundliku ja keskkonnateadliku käitumise väärtustamine</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus –</p>	<p>1. KOVi koduleheküljed, kohalikud ajalehed</p> <p>2. Noortealgatused näiteid: euroopa.noored.ee (vt nt alajaotusest Telepurk)</p>

11.	<p>Õpilane:</p> <p>1) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta;</p> <p>2) märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.</p>	<p>Koostöö ja ühistegevus, suhtlusvõimalused</p>	<p>1. Teeme ära. Talgulangudega tutvumine, video: http://www.teemeara.ee/talgulood</p> <p>2. Rollimäng. Aktsiooni „Teeme ära“ kavandamine oma kodukohas, probleemide sõnastamine</p>	<p>Eesti keel: teema „Mängiv inimene“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: suhted teistega</p> <p>Ajalugu: eluolu erinevates tsivilisatsioonides</p> <p>Muusika: kollektiivis koos musitseerimine</p>	<p>Teabekeskond, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, väärtused: ühistegevuse väärtustamine</p>	<p>1. KOVi koduleheküljed, kohalikud ajalehed; http://www.thehungersite.com – võimalus toetada realselt</p> <p>2. Noortealgatuste näiteid: euroopa.noored.ee (vt nt alajaotusest Telepurk)</p>
-----	--	--	---	--	---	--

12.–13.	Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine	<p>1. Praktilised ülesanded. Teemade kordamine diskussioonimeetodiga.</p> <p>2. Definiitsiooni- või mõistekaardi koostamine õpitud mõistete kohta. Iga rühm või paar saab erineva mõiste, teised saavad galeriimeetodil täiendada; järgneb arutelu.</p> <p>3. Enesehinnang. Hinnangu langetamine saavutatud õpitulemuste kohta</p>		Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses	
---------	--	--	--	--	---	--

<p>2. Demokraatia (13 tundi) 2.1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine (8 tundi)</p> <p>Mõisted: inimõigus, seadus, demokraatia Vt ka näidistunnikavast õppe kirjelduse lõpus soovitusi, kuidas käsitleda õppesisu „Rahva osalemine ühiskonna valitsemises“ (õppetund 14)</p>						
Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT

14.–16.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, valimised</i>;</p> <p>2) iseloomustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud).</p>	Rahva osalemine ühiskonna valitsemises	<p>1. Ringlev ülevaade</p> <p>2. Arutelu. Ettepanekutega tutvumine: www.rahvakogu.ee</p> <p>3. Rühmatöö: oma ettepaneku esitamine seadusemuudatuseks</p> <p>4. Praktiline töö: valimisplakati kavandamine</p> <p>Võib kasutada digikeskkondi ja -vahendeid.</p>	<p>Ajalugu: demokraatia kujunemine</p> <p>Matemaatika: statistiline materjal</p> <p>Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks.</p>	<p>1. E-demokraatia võimalused, nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee jne</p> <p>2. Näidisreferendumi või valimiskampaania (-reklaami) korraldamine</p>
17.–18.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik;</p> <p>2) nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi ning kohtu peamisi ülesandeid.</p>	Võimude lahusus. Riigikogu. Vabariigi Valitsus. Vabariigi President. Kohus	<p>1. Praktiline töö: mõistekaardi „Eesti Vabariigi võimude lahusus“ koostamine</p> <p>2. Iseseisev töö: Eesti võimuasutuste ja nende juhtide piltide otsimine internetist, võimuasutuste tegevuse uurimine</p> <p>3. Viktoriin</p>	Ajalugu: erinevad riigiinstitutsioonid ajaloo vältel	Teabekeskond: tõhusa teabeotsingumeetod i ja -vahendi kasutamine	Riigiasutuste kodulehed, nt Haridus- ja Teadusministeerium: http://www.hm.ee/ , Riigikogu: http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President: http://www.president.ee/et/ jne

19.	Õpilane teab, mis on kohalik omavalitsus, ning toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse kohta.	Kohalik omavalitsus	<p>1. Õppekäik kohaliku omavalitsuse võimuasutusse, kohtumine KOVi ametnikuga</p> <p>2. Fotojaht. Mis on kodukohas valesti/hästi? Kohaliku omavalitsuse ülesannete praktiline analüüs</p>	<p>Loodusõpetus: asula elukeskkonnana</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: osalemisvõimalused kohaliku tasandi otsustamises</p>	<p>1. Õppekäik KOVi või kohtumine KOVi esindajatega</p> <p>2. Kogu kodukant. Õpilased pildistavad seda, mida saaks paremaks muuta.</p>
20.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>seadus</i>;</p> <p>2) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, ning toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.</p>	Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon	<p>1. Video. Eesti Vabariigi põhiseaduse 20. aastapäev: http://www.youtube.com/watch?v=Em7k6_t7ToY</p> <p>2. Töö allikaga. Eesti Vabariigi põhiseadusega tutvumine</p> <p>3. Rühmatöö: üksik saar. Õpilased kujutlevad, et satuvad klassiga üksikule saarele. Mis reeglid peaksid saarel kehtima, et kõigil oleks hea elada? Analüüs</p>	<p>Inimeseõpetus: seaduskuulekus</p> <p>Ajalugu: seaduste teke ja roll</p> <p>Eesti keel: väärtus ja kõlblus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: väärtushinnangute ja normide kujunemine</p>	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus

21.	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>inimõigus</i>;</p> <p>2) teab ja austab inimõigusi.</p>	<p>Peamised inimõigused: õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne</p>	<p>1. Video esitlus: http://www.youtube.com/watch?v=UN-ZPk1llc4</p> <p>2. Arutelu. Kas õigusi võib piirata?</p> <p>3. Rühmatöö. Sarnasused ja erinevused ühiskonna rühmade vahel (nt kogumik „Inimene ja ühiskond“, 2006, lk 107–108)</p> <p>4. Juhtumi analüüs. Inimõiguste rikkumise juhtum, nt Vesna juhtum kogumikust „Põnevamad koolitunnid“</p>	<p>Inimeseõpetus: tervisekasvatus</p> <p>Ajalugu: inimese õiguslik seisund ja kaitse</p> <p>Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: sallivus ja lugupidamine erinevate inimeste vastu</p>	<p>ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon; lapse õiguste konventsioon</p>
<p>2. Demokraatia (13 tundi)</p> <p>2.2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas (5 tundi)</p>						
Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT

22.	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;</p> <p>2) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks.</p>	<p>Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses</p>	<p>1. Rollimäng: kooli õpilasomavalitsuse esinduse valimised</p> <p>2. Lühiuuring või intervjuu: kooli õpilasomavalitsuse tegevusega tutvumine</p>	<p>Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: võimalus initsiatiivi näidata ja ühisalgatusi toetada</p>	<p>Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, õpilasomavalitsusi käsitlevad kodulehed, nt Eesti Õpilasesinduste Liit: http://www.escu.ee/ jne, https://opilasliit.wordpress.com/; oma kooli õpilasesindusega kohtumine, õpilaskoosoleku korraldamine</p>
23.	<p>Õpilane toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat.</p>	<p>Kooli sisekord (koduskord)</p>	<p>1. Rühmatöö. Ettepanekute esitamine kooli kodukorra täiendamiseks ja muutmiseks</p> <p>2. Ülesanne „Reegliteta koolielu“ lk 76 kogumikus „Põnevamad koolitunnid“</p>	<p>Inimeseõpetus: suhtlemine teistega, konfliktide lahendamine</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: innustamine ühise eesmärgi nimel tegutsema</p>	<p>Ettepanekute esitamine oma kooli kodukorra eeskirja täiendamiseks ja muutmiseks</p>

24.	<p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu ning on viisakas, sõbralik ja väärikas;</p> <p>2) oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel.</p>	<p>Lapse õigused: õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne. Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal</p>	<p>1. Juhtumi analüüs. Lapse õiguste rikkumine – internetis kiusamine: http://www.targaltinternetis.ee/lastele/</p> <p>2. Targalt internetis. Video: http://et.sheep.live.eu/</p> <p>3. Laste õigusvahemees: http://lasteombudsman.ee/</p>	<p>Inimeseõpetus: teema „Turvalisus ja riskikäitumine“ all õnnetusjuhtumite ärahoidmine, abi kutsumine</p> <p>Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Tervis ja ohutus: ohtlikesse olukordadesse sattumise vältimine</p> <p>Väärtused ja kõlblus: humanistlike ja kõlbeliste normide kujundamine</p>	<p>Lapse õiguste konventsioon; noorte abitelefoni, nt Lasteabi telefon 116 111 jne</p>
25.–26.	<p>Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.</p>	<p>Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine</p>	<p>1. Praktilised ülesanded. Teemade kordamine diskussioonimeetodiga.</p> <p>2. Definitsiooni- või mõistekaardi koostamine õpitud mõistete kohta. Iga rühm või paar saab erineva mõiste, teised saavad galeriimeetodil täiendada; järgneb arutelu.</p> <p>3. Enesehinnang saavutatud õpitulemuste kohta</p>		<p>Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses</p>	

3. Töö ja tarbimine (9 tundi)						
Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond
27.–28.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;</p> <p>2) teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve;</p> <p>3) oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida;</p> <p>3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid.</p>	Aja ja kulutuste plaanimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine	<p>1. Esitlus raha ajaloost: http://www.dolceta.eu/eesti/Mod4/Raha-ajaloost.html</p> <p>2. Praktiline töö: nädala eelarve koostamine</p>	<p>Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ kohta päevaplaani koostamine</p> <p>Matemaatika: kulude plaanimine, kell ja kalender</p> <p>Eesti keel: väärtused ja kõlblus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Tehnoloogiaõpe: töömaailm</p>	<p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: säästev suhtumine</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnoloogia ja uuenduste mõju inimese eluviisile</p>	Raha planeerimine, nt tarbijaveeb http://www.minuraha.ee ; statistilised andmebaasid, nt Eesti Statistika kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne

29.–31.	<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab, mis isiksuseomadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;</p> <p>2) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;</p> <p>3) väärtustab enda ja teiste tööd.</p>	<p>Elukutsed; teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Töökultuur ja tööeetika</p>	<p>1. Video. Kelleks saada? http://www.youtube.com/watch?v=Ufh2vfkO2kE</p> <p>2. Iseseisev töö. Lühiessee „Kelleks tahaksin saada?“</p> <p>3. Rollimäng: töövestlusel</p> <p>4. Õppekäik. Põnevas töökohas käik</p> <p>5. Külalisõpetajad. Huvitavate elukutsete esindajad räägivad oma tööst.</p>	<p>Inimeseõpetus: tervisenõuded</p> <p>Eesti keel: väärtus ja kõlblus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all pereliikmete ametid, teema „Igapäeva elu, õppimine ja töö“ all ametid</p> <p>Ajalugu: tööjaotus ühiskonnas</p> <p>Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus</p> <p>Tööõpetus: töökultuur, tööohutus</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: erinevate elukutsete tutvustamine, nende seostamine eelduste ja huvidega</p>	<p>1. Kodukohas tegutsevate ettevõtete koduleheküljed</p> <p>2. Elukutsevalikut hõlbustavad lehed, nt Rajaleidja: http://www.rajaleidja.ee/</p> <p>3. Põnevate ametitega lapsevanemad: www.tagasikooli.ee, võimaldab leida huvitavaid külalisi rääkima oma tööst.</p>
---------	---	---	--	--	--	---

32.–33.	<p>Õpilane:</p> <p>1) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot;</p> <p>2) tunneb tarbija õigusi.</p>	Teadlik, säästev tarbimine	<p>1. Arutelu. Ettevaatlik ja terviseteadlik tarbija; tutvumine õppematerjaliga: http://www.dolceta.eu/eesti/Mod4/-Tarbimistarkuse-kasutamine-tervise-.html</p> <p>2. Rollimäng. Teadlik tarbija: http://www.dolceta.eu/eesti/Mod4/Tanamangime-poodi,64.html</p> <p>3. Viktoriin. Laps ja teenused: http://www.dolceta.eu/eesti/Mod4/Laps-ja-teenused.html</p>	<p>Inimeseõpetus: teema „Keskond ja tervis“ all keskkonna turvalisus</p> <p>Loodusõpetus: asula elukeskkonnana</p> <p>Eesti keel: teema „Keskond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Igapäeva elu, õppimine ja töö“ all poeskäik</p> <p>Kunst: ohutusnõuded, teema avamine omaloomingus</p> <p>Tööõpetus: tootmise mõju keskkonnale</p>	<p>Teabekeskond: õpilane leiab sobivat teavet, mõistab meedia mõju majandusel.</p> <p>Keskond ja jätkusuutlik areng: säästev suhtumine</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane õpib tundma oma õiguste kaitsmise võimalusi.</p>	<p>Tarbimisega seotud kodulehed, nt Eesti Tarbijakaitse Liit: http://www.tarbijakaitse.ee/ ; elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo: http://www.envir.ee/999; http://1maailm.ee/category/tarbimine/tarbimise-tarkused/</p>
34.–35.	Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine	<p>1. Praktilised ülesanded</p> <p>2. Enesehinnang saavutatud õpitulemuste kohta</p>		<p>Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses</p>	<p>Finantskirjaoskuse mängud: http://www.artdesign.ee/finants/financial-toolkit-est-210x297-ilma-bleedita.pdf</p> <p>Õpetlik mängukeskkond „Rahamaa“: http://rahamaa.ee/</p>

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöo koostamine (küsitluse korraldamine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms, sh digikeskkondi kasutades); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud. Õppetegevuse näitlikustamiseks on koostatud õppe kirjelduse juurde kuuluv näidistöökava, milles on pakutud võimalikke meetodeid õpitulemuste saavutamiseks. Töö planeerimisel ja läbiviimisel võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi.

Hindamine

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad aramuslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning informatsiooni leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

Füüsiline õpikeskkond

Põhiliselt õpitakse klassiruumis, kus on internetiühendusega arvuti ja filmi vaatamise võimalus. Ühiskonnaõpetuseks vajalikud õppevahendid on:

- 1) Eesti Vabariigi poliitiline kaart;
- 2) Euroopa poliitiline kaart;
- 3) Eesti Vabariigi põhiseadus;
- 4) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (soovitavalt 2–3 õpilase kohta üks eksemplar);
- 5) ÜRO lapse õiguste konventsioon (soovitavalt 2–3 õpilase kohta üks eksemplar);
- 6) õppeotstarbelised DVD-d, CD-d;
- 7) erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid.

Külalisõpetajaid on võimalik leida portaalist www.tagasikooli.ee.

Soovituslikke meetodite kogumikke

1. Osalusteemalised õppemeetodid ühiskonnaõpetuse tunniks. Eesti Noorteühenduste Liit:

http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeetodid_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf

2. Põnevamad koolitunnid. Valik mänge ja teisi õpitegevusi sotsiaalainete tundideks. Koostanud Piret Multer ja Sulev Valdmaa. Jaan Tõnissoni Instituut, 1998

3. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal. Inimene ja ühiskond. Eesti Ajalooõpetajate Selts, 2006:
<http://www.eays.edu.ee/aja/images/Oppematerjalid/teachers%20manual%20for%20course%20estonia%20est.pdf>
4. Tunni eelhäälestuse ja kokkuvõtte tegemiseks. Mariliis Lazarev. Häälestus- ja tagasisidekaardid. Koolibri, 2010:
<http://failid.koolibri.ee/koduleht/lehitseja/tagasiside/>

Ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse järgmisi allikaid:

- 1) õppekirjandus (õpikud, töövihikud, õpetaja käsiraamatud jm), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid, internetileheküljed;
- 2) kodaniku käsiraamatud: <http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>;
- 3) rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu: <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, filmide juurde koostatud ülesannete kogumik, kohaliku omavalitsuse kodulehekülj;
- 4) maailmahariduse portaal <http://www.maailmakool.ee>;
- 5) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaal NIP: <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred: <http://www.kodutytar.ee>, skaudid: <http://www.skaut.ee/>, ELO: <http://www.elo.ee/>, <http://www.enl.ee> jne);
- 6) e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: <http://www.eesti.ee>), riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium: <http://www.hm.ee/>);
- 7) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, lapse õiguste konventsioon, noorte abitelefoniid (nt Lastetabi telefon 116 111);
- 8) põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, õpilasomavalitsusi hõlmavad kodulehed (nt Eesti Õpilasesinduste Liit: <http://www.escu.ee/>), oma kooli kodukord;
- 9) tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees: www.postimees.ee), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike: <http://www.miksike.ee/>, Koolielu: www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), suhtluskeskkonnad (nt Facebook, Twitter jne), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne);
- 10) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit: <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb: <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne), elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja: <http://www.rajaleidja.ee/>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülj <http://www.stat.ee/>).

Huvitavaid külalisõpetajaid on võimalik leida portaalist www.tagasikooli.ee.

Näidistunnikava

2. Demokraatia

2.1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

14. tund

Õppesisu: rahva osalemine ühiskonna valitsemises

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõistet *demokraatia*;
- 2) iseloomustab demokraatia põhimõtteid;
- 3) harjutab koostööoskust.

Tunni käik on kooskõlas nüüdisaegse õpikäsitlusega, mis asetab õpilase aktiivsesse rolli, samal ajal kui õpetaja roll on toetav ja suunav. Iga aktiivõppemeetod töötab iga järgmise kasutuskorraga järjest efektiivsemalt, seetõttu eeldab tund pigem, et aktiivõppemeetodid on klassiruumis harjumuspärased. Kui üks aktiivõppetehnika on juba sisse töötatud, muutub selle rakendamine (ja ülejäänud meetoditega varieerimine) õppetöös õpilastele tuttavaks ning loomulikuks.

Ainetevaheline lõiming

Ajalugu – Vana-Kreeka demokraatia kujunemine. Demokraatia kujunemise teema ajaloos ja demokraatia tunnuste käsitlemine ühiskonnaõpetuses on ajaliselt lähestikku ning nende omavaheline järjekord sõltub õpetaja töökavast. Oma töökavu koostades on soovitatav teemade sünkroonsust arvesse võtta ja teadlikult plaanida. Selle põhjal, kuidas teemasid käsitletakse, on tund kas omamoodi sissejuhatus Vana-Kreeka demokraatia kujunemisloole või vastupidi – tunnis õpitut seostatakse äsja omandatud teadmistega Vana-Kreeka demokraatiast. Selle alusel on siinsesse tunnikavasse kavandatud kaks erinevat sissejuhatus.

Keel ja kirjandus – kodanikuühiskond. Kodanikuühiskonna teema on II kooliastmes lugemisteemade all. Seetõttu võiks kooskõlastada teemat eesti keele õpetajaga ning kujundada üheskoos demokraatia tunnuseid või olulisust käsitlev lugemistekst, millega õpilased saaksid keeletunnis paralleelselt töötada.

Nn teemantluuletuse meetod³ on sotsiaalainetes hea viis infot sünteesida ja kokku võtta. Meetod sobib hästi nii tunni sissejuhatuse kui ka kokkuvõttesse. Et meetod kulgeks sotsiaalainete tunnis sujuvalt ja ei tekitaks takerdumisi, on kasulik meetodi omandamiseks esialgu natuke aega varuda. Selleks sobiks väga hästi (ema)keeletund, kus teemantluuletuse kui meetodi omandamine saaks olla omaette ülesanne. Seetõttu on soovitatav teha koostööd emakeeleõpetaja ning teiste aineõpetajatega, kes soovi korral hiljem meetodit oma tundides rakendada saaks.

Tunnis käsitletakse mõistet *demokraatia*, millest saab moodustada omadussõna *demokraatlik*, et mõista selle tähendust.

Lõiming üldpädevustega

Kultuuri- ja väärtuspädevus võimaldab mõtteid vahetada kaasavate ja demokraatlike väärtuste üle ning märgata kaasamise näiteid ja demokraatia ilminguid igapäevaelus, et neid ühiselt väärtustada.

³ Vt meetodi kirjeldust tunnikava lisast 2.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – õpilased otsivad näiteid demokraatia ja kaasamise kohta oma klassi tegevusest. Positiivseid näiteid peetakse tähtsaks. Lisaks harjutatakse koostööd paaris- ja meeskonnatöös. Hinnatakse rühma ühist panust.

Enesemääratluspädevus – tagasisidekaartide kasutamine tunni lõpus võimaldab õpilastel õpitut või sooritust kohe reflekteerida: analüüsida, mida õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida teeksin järgmine kord teisiti, mida tahaksin veel teema kohta teada.

Õpipädevus – õpilased analüüsivad, miks on tunni õpitulemuste saavutamine neile vajalik ja kasulik.

Suhtluspädevus – õpilased harjutavad uue omandatud mõiste sõnastamist teiste sõnadega ja kasutavad seda sobilikus kontekstis. Nad peavad sõnastama ja kirja panema näiteid. Lisaks tuleb rühmas (või paaris) isekeskis kokkuleppeid teha ning anda teineteisele sõbralikku tagasisidet tehtud töö kohta.

Digipädevus – tähendab suutlikkust kasutada digitehnoloogiat nii õppimisel, info hankimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs ja infokeskkonnas orienteerumine, info eesmärgipärane kasutamine. Uurida võib riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata Riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töötulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega, jms.

Tunniks vajalikud vahendid

Lõigatud tekst ümbrikus (tunnikava lisa 1)

4 A3 lehte

4 eri värvi markerit/vildikat (sellised värvid, millega kirjutatud tekst on ka kaugelt loetav)

Tahvlinäts või -magnetid

Soovitavalt esitluse ekraanile projitseerimise võimalus. Kui tunnis edenemist toetab visuaalne materjal tunnitöö sammudega, abistab see neid õpilasi, kes on pigem visuaalse kui auditiivse õpistiiliga.

Loosipulgad. Üldiselt on hea, kui õpetaja kasutab tunnis õpilaste mõtteid küsides mõnda juhuslikkuse meetodit. Seeläbi ei keskendu õpetaja ainult aktiivsematele ning kogu klassi tähelepanu on paremini kaasatud ettearvamatusesse tõttu (teadusuuringud on kinnitanud, et olukorras, kus õpilased ei või ette teada, kes järgmisena vastab, on nende tähelepanu rohkem tunni teemal ja tegevustel⁴). Loosipulkadena töötavad hästi apteegis müügil olevad (perearsti) kurguspaatlid, millele saab kirjutada õpilaste nimed. Loosimiseks võib kasutada ka veebis leiduvaid rühmade moodustamise vahendeid.

Tagasisidekaardid (nt <http://failid.koolibri.ee/koduleht/lehitseja/tagasiside/>). Võib olla ka õpetaja (või õpilaste) meisterdatud analoog.

Soovitavalt võiksid lauad olla juba enne asetatud rühma formatsiooni, see soodustab omavahelist võrdlust, mõtete jagamist ja koostööd. Klass võiks võimaluse korral olla jagatud nelja (4–6-liikmelisse) rühma.

Sissejuhatus ja huvi tekitamine

Aeg	
-----	--

⁴ Nt A. Carter. Who Are We Not Calling On? A Study of Classroom Participation and the Implementation of the Name Card Method, research report, 2000: <http://eric.ed.gov/?id=ED448141>.

5 min	<p>1. Õpilased on enne käsitletud ajaloos Vana-Kreeka demokraatia sünnilugu.</p> <p>Õpetaja näitab ekraanil fotot või pilti Vana-Kreeka akropolist ning küsib klassilt, mis koht see on. Kui õpilased on pakkunud, et tegemist on Ateenaga, palub õpetaja kõigil õpilastel ühe minuti jooksul oma varasemate teadmiste põhjal vihikusse kirja panna võimalikult Ateenaga seostuvaid märksõnu. Seejärel saavad õpilased kaks lisaminutit, et koostada oma rühma kohta ühine märksõnade nimekiri.</p> <p>Rühmad saavad ükshaaval õiguse nimetada mõni nende meelest tähtis märksõna, õpetaja kirjutab selle tahvile. Sõltuvalt rühmade arvust klassiruumis tehakse sel viisil üks kuni mitu ringi, väljaõeldud märksõnu ei korrata. Eeldatavasti on märksõnade seas ka <i>demokraatia</i>.</p> <p>Õpetaja tõmbab märksõnale <i>demokraatia</i> ringi ümber ja küsib, kas demokraatia tänapäeval ka kehtib. Veel võib küsida, kas see on samasugune nagu 2500 aasta eest või on demokraatia vahepeal muutunud. Mis tunnused või omadused iseloomustavad tänapäeva demokraatiat?</p> <p>Kui õpilased on hakanud demokraatia tunnuste teemal ideid pakkuma, järgneb uus samm.</p>	<p>2. Õpilased pole ajaloos jõudnud veel demokraatia sünnini Ateenas.</p> <p>Õpetaja palub õpilastel tuletada meelde varem õpitud mõiste <i>riik</i>. Õpilased saavad kolm minutit, et paaristööna kirjutada teemantluuletus⁵ riigist. Seejärel loetakse mõni teemantluuletus ette.</p> <p>Edasi viib õpetaja vestlusteema sellele, kas õpilased teavad, kuidas või mis põhimõtete järgi riiki valitsetakse. Kellel on riigis võim?</p> <p>Õpetaja tutvustab terminit <i>demokraatia</i>: see tuleb kreekakeelsetest sõnadest <i>demos</i> + <i>kratos</i> ja tähendab rahva võimu.</p> <p>Kui veel aega jääb, võib ka küsida, mida õpilased selle termini kohta juba teavad või on kuulnud. Kas keegi teab, mis põhimõtetest demokraatia juhindub?</p> <p>Kui õpilased on hakanud demokraatia tunnuste teemal mõningaid ideid pakkuma, järgneb uus samm.</p>
3 min	<p>Õpetaja kuvab ekraanile tunni eesmärgid.⁶</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Seletad oma sõnadega mõistet <i>demokraatia</i> ja oskad seda sõna lauses kasutada. 2. Iseloomustad demokraatia põhimõtteid (tänapäeval⁷). <p>Juhuslikult valitud õpilane loeb tunni eesmärgid ette. Õpilased pakuvad iga punkti juures eraldi oma mõtteid, miks on oluline või kasulik seda eesmärki saavutada. (Viimane samm eeldab, et õpilased analüüsivad regulaarselt, miks õpieesmärkide saavutamine võiks neile olla tähtis või vajalik. Nii muutub edasine tunni tegevus tähenduslikumaks. Õpieesmärkide regulaarne analüüsimine muudab tunni sissejuhatuse sujuvaks ning loomulikuks tunni osaks. Sealjuures harjuvad õpilased tunnitegevusi enda jaoks mõtestama.)</p>	

Õppimine

⁵ Teemantluuletuse kasutamine tunni häälestuses eeldab, et õpilased on selle meetodiga tuttavad. Vt meetodi kirjeldust lisast 2.

⁶ Kui klassis puuduvad digivahendid, võib õpetaja kasutada oma loovust. Näiteks võivad eesmärgid olla käsitsi kirjutatud, kuid tunni alguses veel peidetud.

⁷ Selle põhjal, kas õpilased on varem demokraatia mõistet õppinud, võib soovi korral lisada sõna *tänapäeval*, et eristada Ateena demokraatiat selle tänapäevasest vormist.

Aeg																
8 min	<p>Õpilased kirjutavad vihikusse pealkirja „Demokraatia tunnused” ning joonistavad terve vihikulehe ulatuses tabeli (igale lahtrile peaks jätkuma mitu rida ruumi).</p> <p>Tabel</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Tunnus</th> <th>Seletus</th> <th>Näide</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Seejärel jagab õpetaja õpilastele paari peale lõigatud teksti (ümbrikus, tekst lisas 1). Tegevuse eesmärk on n-ö pusle stiilis kokku viia demokraatia tunnus sobiva seletusega. Kui paar on valmis, kontrollib õpetaja tunnuse ja seletuse paarid üle. Vigade korral osutab õpetaja neile ja palub uuesti üle vaadata. (Kui klass on suur, saab õpetaja kaasata kiiremaid õpilasi kontrollima teiste klassikaaslaste paaride õigsust.) Juhul kui kõik on pusles õige, kirjutavad õpilased demokraatia tunnuse koos seletusega tabelisse.</p> <p>Kuna õpilased kirjutavad väga erineva kiirusega, annab õpetaja kiirematele ülesande alustada oma kogemuste varal näidete lahtri täitmist (mõelda iga tunnuse kohta näiteks oma klassi igapäevaelust mõni sobiv näide).</p>	Tunnus	Seletus	Näide	1.			2.			3.			4.		
Tunnus	Seletus	Näide														
1.																
2.																
3.																
4.																
5 min	<p>Eelmise ülesande ajal kinnitab õpetaja tahvlinätsu või magnetitega tahvlile/seinale neli A3 lehte, millele on enne igaühele kirjutatud suurte loetavate tähtedega üks demokraatia tunnus. Seejärel leitakse üheskoos igale lehele üks näide selle kohta, kuidas neid tunnuseid võib märgata näiteks klassi elus (klassiekskursiooni otsustamine, klassivanema valimine, sõbraliku tagasiside andmine jne). Õpetaja paneb samal ajal igale lehele kirja ühe näite.</p>															
10 min	<p>Õpilased istuvad neljas rühmas (kui varem oli rühmi rohkem, saab õpetaja õpilased kokku suunata, et 4–6-liikmelisi rühmi oleks täpselt neli). Iga rühm saab eri värvi vildika. Õpilaste ülesanne on ringleva ülevaate meetodil⁸ täiendada rühmas õpetaja alustatud näidete nimekirja. Tähtis on, et kõik rühmas saaksid soovi korral sõna ning meeskond täiendaks nimekirja ühiselt. Täienduse tegemiseks on aega ühe lehe kohta 1,5 minutit. Rühma ülesanne on selle aja jooksul kirja panna vähemalt üks näide, mida varem lehel juba polnud. (Kiiremad võiksid jõuda kirjutada kaks.) Võib ka juhtuda, et uut näidet on raske leida. Sel juhul julgustab õpetaja õpilasi võimalikult laialt mõtlema ja näidet ikkagi leidma.</p> <p>Eri värvi vildikate funktsioon eri rühmades on tuua ülesandesse positiivne hasart ja võistlusmoment ning vaadata pärast ülesande sooritamist, mis rühm pakkus kõige rohkem näiteid. See rühm saab hiljem teistelt näiteks tunnustava aplausi. Viimane soosib klassiruumi õhkkonda, kus elutervest võistlusest ei saa liigne omavaheline võrdlemine ja kogu klass oskab teiste saavutuse üle rõõmu tunda.</p> <p>Kui leht on jõudnud tagasi kodurühma ehk meeskonda, kust ta oma teekonda alustas, loeb üks liige sellest nimekirja klassile ette. Siin saab õpetaja erinevaid näiteid tunnustada ja esile tõsta.</p>															

⁸ Vt meetodi kirjeldust lisast 2.

	Pärast ettelugemist paneb õpetaja nimekirja seinale tagasi. Kui kõik neli lehte on seinal tagasi, on eri värvide järgi näha, mis rühm pani kirja kõige rohkem näiteid.
6 min	<p>Õpilased moodustavad läbiarutatud näidete põhjal oma sõnadega lauseid, mis selgitaksid demokraatia olemust.</p> <p>Paarilised jagunevad number ühtedeks ja kahtedeks (igal õpetajal on selleks kindlasti oma kiire ja harjumuspärane meetod). Number ühed lõpetavad vihikusse kirjalikult lause Demokraatia on Number kahed kirjutavad vihikusse lause, milles on kasutatud sõna <i>demokraatia</i> või <i>demokraatlik</i>. Aega on selleks 2 minutit. Kiiremad, kel on üks lause valmis, saavad teha ka teise lause.</p> <p>Kui 2 minutit on läbi, loevad paarilised oma laused üksteisele ette. Selles faasis saavad paarilised teineteisele anda soovitusi, kuidas saaks lauset teha paremaks või täpsemaks, et see annaks tunni mõtet paremini edasi. Õpilased saavad oma lauset veel kohendada.</p> <p>Ülesande lõpus küsib õpetaja juhuslikkuse alusel õpilaste lauseid valjusti. Võiks jälgida, et vastamisvõimaluse saaks võrdne hulk number ühtesid ja kahtesid.</p>

Kokkuvõte

Aeg	
3 min	<p>Õpetaja juhhib õpilaste tähelepanu tagasi tunni alguses seatud eesmärkidele (need on kas taas projitseeritud ekraanile või vajaduse korral nähtaval kohal pabertahvil). Õpilased näitavad näiteks näpumeetriga⁹, ükshaaval, iga eesmärgi puhul, kuivõrd see on nende jaoks täitunud. Õpetaja saab pisteliselt küsida õpilaste kommentaare ja täpsustusi oma näpumeetri hinnangule.</p> <p>Kodune ülesanne: lõpetada vihikus tabel näidetega (kes tunni jooksul ei jõudnud).</p>
5 min	<p>Õpetaja jagab õpilastele tagasisidekaardid (kõik saavad individuaalse kaardi või loositakse näiteks klassile või rühmale üks ühine). Kui klassis on vähe õpilasi, võiks anda kõigile sõna. Kui õpilasi on rohkem, võivad õpilased jagada tagasisidet oma rühmas ning õpetaja küsib seejärel juhuslikkuse alusel 2–4 õpilast tunni lõpus oma tagasisidet kõigiga jagama.</p>

Hindamine

Kokkuvõtliku hindamise faasis saab hinnata demokraatia mõiste tundmist ja kontekstis kasutamist ning tunnuse kirjeldamiseks sobilike näidete toomist. Hilisemates tundides omandatakse demokraatia kohta veel lisateadmisi, millest saab koostada idee- või mõistekaardi¹⁰. Õpetaja saab tunnis jooksvalt tagasisidestada ja esile tõsta positiivset meeskonnatööd.

Edasisi tegevusi

Õpilastele võiks anda näiteks loovtöö „Demokraatia – rahva kõrgeim võim“, kus õpilased saavad meeskonnatöös teema omal valikul avada ning seejärel teistele tutvustada. Loovtöö võib olla nii esitlus, lühinäidend, film, kunstiteos kui ka plakat. Meeskonnatöö arendab koostööoskusi ja loovat mõtlemist.

⁹ Vt meetodi kirjeldust lisast 2.

¹⁰ Vt meetodite kirjeldust lisast 2.

Isiklikult kokku pandud ning teistele esitletud tõlgendus võimaldab õpilastel arutleda demokraatia tänapäevaste vormide üle. Näiteks arutletakse, kas ja millal saab meelevaldus või hoopis revolutsioon olla demokraatia väljendus. Õpilased kipuvad selles vanuses mõnikord seletama, et rahva võim võiks olla jõud, millega valitakse endale uus esindaja, kui eelmine enam ei sobi.

Võiks tutvuda Eesti Vabariigi põhiseadusega ja vaadata demokraatia ehk rahva võimu põhiseadusejärgseid viise Eestis, s.o rahvahääletust ja valimist. Klassis võiks korraldada väikese mudelreferendumi mõnes klassi jaoks tähtsas küsimuses.

Lõigatud tekst (ümbrikus)

Paari peale on neli mõistet ja nende seletused (NB! tabelis on seletused suvalises järjekorras).

1. Sõnavabadus	2. Arvamuste mitmekesisus	3. Osalemine otsustamises ja aruteludes	4. Õigus valida ja olla valitud
Ühe asja kohta võivad erinevatel inimestel olla erinevad seisukohad ja kõigil on õigus oma arvamusele.	Tähtsaid otsuseid tehes arvestatakse erinevate inimeste mõtteid ja arvamusi.	Inimene võib oma arvamust välja öelda (või kirjutada) ja teda ei karistata selle eest.	Igaüks saab osaleda valimistel ja valida kedagi, kes teda esindab. Ta võib ka ise kuskile kandideerida, kui ta seda soovib.
1. Sõnavabadus	2. Arvamuste mitmekesisus	3. Osalemine otsustamises ja aruteludes	4. Õigus valida ja olla valitud
Ühe asja kohta võivad erinevatel inimestel olla erinevad seisukohad ja kõigil on õigus oma arvamusele.	Tähtsaid otsuseid tehes arvestatakse erinevate inimeste mõtteid ja arvamusi.	Inimene võib oma arvamust välja öelda (või kirjutada) ja teda ei karistata selle eest.	Igaüks saab osaleda valimistel ja valida kedagi, kes teda esindab. Ta võib ka ise kuskile kandideerida, kui ta seda soovib.
1. Sõnavabadus	2. Arvamuste mitmekesisus	3. Osalemine otsustamises ja aruteludes	4. Õigus valida ja olla valitud
Ühe asja kohta võivad erinevatel inimestel olla erinevad seisukohad ja kõigil on õigus oma arvamusele.	Tähtsaid otsuseid tehes arvestatakse erinevate inimeste mõtteid ja arvamusi.	Inimene võib oma arvamust välja öelda (või kirjutada) ja teda ei karistata selle eest.	Igaüks saab osaleda valimistel ja valida kedagi, kes teda esindab. Ta võib ka ise kuskile kandideerida, kui ta seda soovib.
1. Sõnavabadus	2. Arvamuste mitmekesisus	3. Osalemine otsustamises ja aruteludes	4. Õigus valida ja olla valitud
Ühe asja kohta võivad erinevatel inimestel olla erinevad seisukohad ja kõigil on õigus oma arvamusele.	Tähtsaid otsuseid tehes arvestatakse erinevate inimeste mõtteid ja arvamusi.	Inimene võib oma arvamust välja öelda (või kirjutada) ja teda ei karistata selle eest.	Igaüks saab osaleda valimistel ja valida kedagi, kes teda esindab. Ta võib ka ise kuskile kandideerida, kui ta seda soovib.

Meetodite kirjeldused

Teemantluuletuse meetod arendab õpilaste oskust mõne sõnaga infot kokku võtta. Tegemist on viierealise luuletusega. Esimene rida on teema ühesõnaline kirjeldus (nimisõna). Teine rida on kahesõnaline kirjeldus (omadussõnad). Kolmas rida on 3 *mine*-liitelist tegusõna. Neljas rida on neljasõnaline lause, mis kirjeldab luuletuse teemat, ning viies rida on esimese rea ümbersõnastus, mis kordab teema olemust.

Seega on teemantluuletus:

Nimisõna
Omadussõna omadussõna
Tegevus tegevus tegevus
Neljasõnaline kirjeldav lause
Ümbersõnastus

Näiteks:

Riik
Suur tähtis
Valitsemine, juhtimine, reisimine
See on igaühe kodu
Kodumaa

Näpumeeter on kiire tagasiside meetod, kus õpetaja saab ühel ajal küsida tagasisidet tervelt klassilt. Õpilased saavad näidata õpetajale näiteks enesehinnangut oma teadmiste kohta teatud teemal või hinnata eesmärkide täitumist. Näpumeetri kolmese skaala saab õpetaja jooksvalt alati ise luua, kuid laias laastus:

- 1) **pöial püsti** – tean palju või saavutasin eesmärgi täielikult;
- 2) **pöial horisontaalasendis** – 50% või saavutasin osaliselt eesmärgi, teadmised on sel teemal lünklikud;
- 3) **pöial all** – ma ei tea midagi või ei saavutanud eesmärki.

Ringlev ülevaade on rühmatöömeetod, kus rühmad otsivad üksteise järel erinevatele küsimustele vastuseid. Seda võib kasutada olukorras, kus korraga tuleb läbi töötada suurem hulk võimalikke näiteid või arvamusi ning aeg ei võimalda kõigi arvamusi ükshaaval küsida. Meetod sobib nii teema kokkuvõtteks ja sünteesiks kui ka omamoodi õpilastevaheliseks kirjalikuks mõttevahetuseks. Õpilased töötavad teema korraga läbi mitme eri nurga alt ning samas jääb kogu klassi arvamusest kirjalik kokkuvõte.

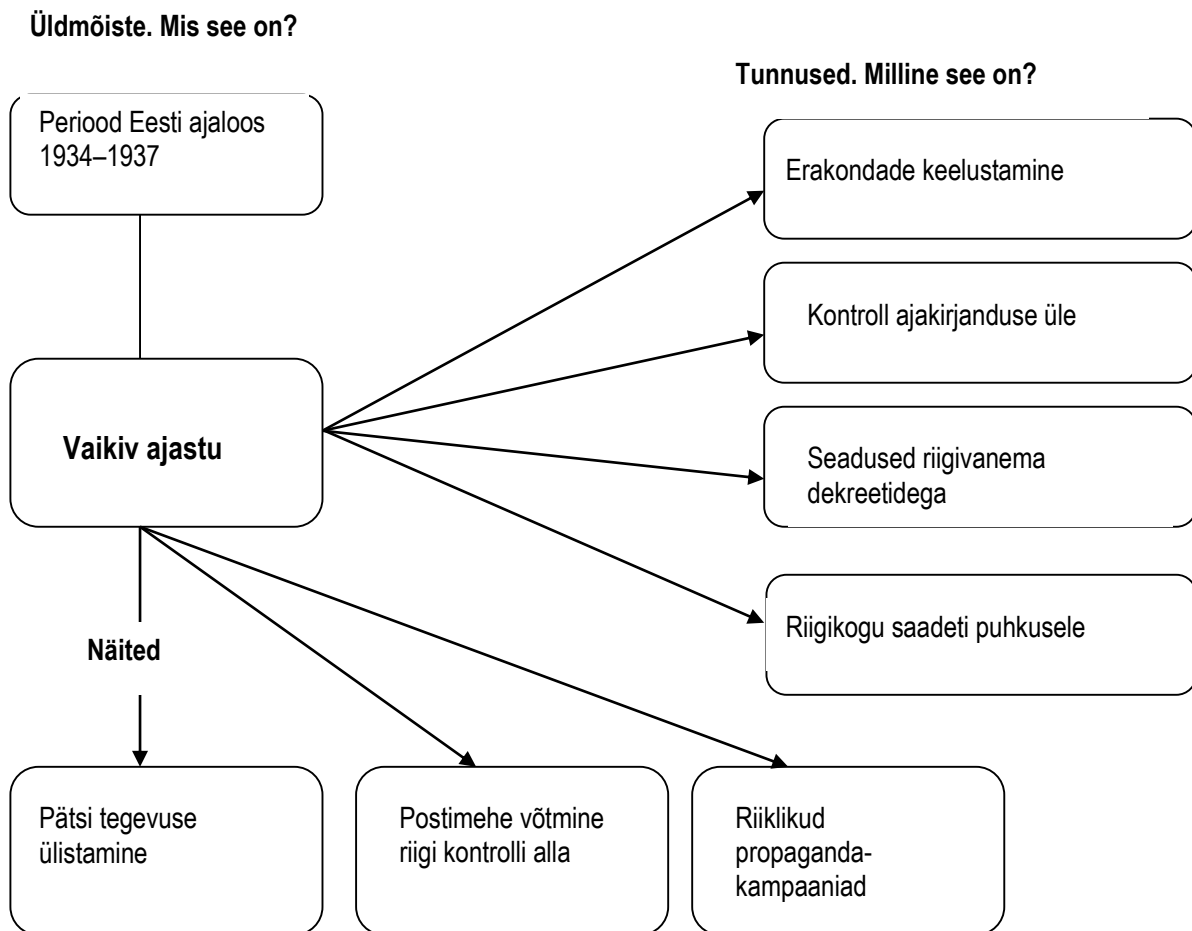
Ringleva ülevaate põhimõte on, et rühmad täiendavad piiratud aja vältel loetelusid eraldi paberilehtedel, millel igaühel on erinev küsimus. Üks rühm töötab korraga ühe küsimuse kallal ja täiendab lehele kirja pandud mõtete lugemise järel seda omapoolsete ideedega. Kui etteantud aeg on läbi, liigub rühm edasi järgmise lehe juurde (mugavam võimalus on ise paigale jääda ja paberileht järgmisesse rühma edasi ulatada). Seejärel hakkab saadud lehte oma mõtetega täiendama järjekorras järgmine rühm, juba olemasolevaid mõtteid ei korrata. Niimoodi saavad rühmad lisada omapoolseid täiendusi kõigile lehtedele.

Töö viimases faasis teeb rühm viimasena enda kätte jäänud lehest lühikese ülevaate või kokkuvõtte kogu klassile.

Definitsioonikaart¹¹ on hea meetod õpetada sõnavara: annab ette mudeli, kuidas seletada uusi mõisteid. Noorematel õpilastel on kergem ülesannet täita paaris või rühmas. Võrreldes ja arutades tuleb jälgida, et toodud tunnused oleksid olulised ja olemuslikud. Tunnuseid võib selgitatavale mõistele olla 3–5. Pärast skeemi täitmist tuleb õpilastel koostada definitsioon.

¹¹ Tiina Kilumetsa artiklist „Näiteid meetodite kasutamise võimalustest“:
http://www.oppekava.ee/images/d/dc/Aktiivoppemeetodid_ajaloos.pdf

Näide definitsioonikaardi kasutamise kohta mõiste *vaikiv ajastu* näitel ajaloos

Kokkuvõttev definitsioon

Vaikiv ajastu on periood Eesti ajaloos aastail 1934–1937. Seda iseloomustasid erakondade keelustamine, kontroll ajakirjanduse üle, seaduste kehtestamine riigivanema dekreetidega ja Riigikogu saatmine puhkusele. Näiteks Pätsi tegevuse ülistamine ajakirjanduses, Postimehe võtmine riigi kontrolli alla ja riiklikud propagandakampaaniad.

Mõistekaart¹² ehk märksõnaskeem on suurepärane strateegia olulise sõnavara ja põhiterminite õpetamiseks.

1. Mõistekaardiga saab verbaalse teksti esitada visuaalselt. Kaart koosneb mõistetest (sõnadest), mis on süsteemselt üles ehitatud, ühendades erinevaid mõisteid. Mõistekaardi koostamine võimaldab koostajal teadmisi struktureerida.
2. Kui õpilased koostavad mõistekaardi või õpivad mõistekaardi järgi, süvendavad nad lihtsate definitsioonide laiendamise kaudu oma arusaamist vajalikust sõnavarast ning põhimõistetest. Nad koostavad mõiste definitsioonist visuaalse kujutise, mis aitab asju paremini meelde jätta. Õpilasi julgustatakse definitsiooni koostades kasutama oma varasemaid teadmisi.
3. Mõistekaarti saab kasutada kõigis vanuseastmeis. Nõrgemate õpilaste puhul võib anda mõisteid kastidesse paigutamiseks ette.

¹² *Ibid.*

4. Mõistekaart toob esile seosed, ning rühmitades ideid ja nähtusi, loob ülesehituse ning võimaldab suuremate teemaplokkide järel nii korrata kui ka hinnata.
5. Mõistekaarti võib kasutada üksi-, rühma- või kogu klassi tööna.
6. Mõistekaart on hierarhilise ülesehitusega, kus eelkõige keskendutakse õpitavale mõistele ja seostele mõistete vahel.